

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Азадський університет
Каракалтакський державний університет
Київський національний університет технологій та дизайну
Луцький національний технічний університет
Національна металургійна академія України
Національний університет «Львівська політехніка»
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Одеський національний політехнічний університет
Сумський національний аграрний університет
Східно-Казахстанський державний технічний
університет ім. Д. Серікбаєва
Технічний університет Кошице
Українська асоціація якості
Українська інженерно-педагогічна академія
Університет Барода
Університет ім. Й. Гуттенберга
Університет «Politechnika Świętokrzyska»
Харківський національний університет
міського господарства ім. О. М. Бекетова
Херсонський національний технічний університет

СИСТЕМИ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПОСТАНОВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ НА ВИРОБНИЦТВО. ІНДУСТРІЯ 4.0. СУЧАСНИЙ НАПРЯМОК АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА ОБМІНУ ДАНИМИ У ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЯХ

Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Суми, 22–26 травня 2017 року)

Сайт конференції: <http://srpv.sumdu.edu.ua>.

Суми
Сумський державний університет
2017

1. Предложен новый способ восстановления изношенных поверхностей стальных и чугунных деталей методом ЭЭЛ, отличающийся тем, что покрытие наносят в два этапа, причем на первом этапе наносят слой, используя режимы, которые обеспечивают наибольшую толщину поверхности при наибольшей сплошности, затем на полученную поверхность наносят слой покрытия тем же электродом и способом ЭЭЛ с такой энергией разряда и соответствующей ей производительностью, при которой формируют поверхность с шероховатостью приблизительно в 2-4 раза выше, чем на предыдущем этапе. В результате, при относительно приемлемой толщине восстановленного слоя, формируется наиболее рациональная величина шероховатости и до 100% повышается сплошность поверхности.

2. Резервом увеличения толщины восстановленного слоя могут быть комбинированные технологии например ЭЭЛ и нанесение металлополимерных материалов (МПП). В данном случае отдельно взятые технологии не в коей мере не снижают достоинства друг друга, а дополняют их и устраняют недостатки, присущие каждой технологии в отдельности.

3. Предложен новый способ восстановления металлических деталей машин в соответствии с которым, на сформированную методом ЭЭЛ поверхность наносят слой МПП, который перед полимеризацией армируют, в зависимости от назначения и геометрических особенностей восстанавливаемой поверхности, хотя бы одним слоем проволоки, или проволоки, соединенной в сетку. В результате, формируется поверхностный слой, качество, износостойкость, надежность и долговечность которого выше, чем при использовании для восстановления методов ЭЭЛ и нанесения МПП каждого отдельно.

ТЕХНОЛОГІЧНІ ДОМІШКИ В МОНОКРИСТАЛАХ PbI_2 ТА СПОСОБИ ЇХ ВИДАЛЕННЯ

Фурс Т.В., к.т.н., Луцький НТУ, м. Луцьк

В природі відсутні абсолютно чисті матеріали. Не винятком є і напівпровідникові кристали, які у своєму складі завжди містять певну кількість домішок, набутих у процесі одержання матеріалу. Ці домішкові елементи часто називають забруднюючими і неконтрольованими, оскільки наперед спрогнозувати їх кількість, а відповідно і вплив на структуру і властивості буває досить складно. Саме наявність технологічних домішок може суттєво впливати на функціональне призначення напівпровідників. Зокрема, для дийодиду свинцю (PbI_2) визначальним фактором у прикладному значенні є задовільні електрофізичні властивості і стабільність їх параметрів, таких як ширина забороненої зони, електропровідність і опір. Домішки, виступаючи донорами та акцепторами, змінюють структуру забороненої зони

PbI₂, визначають реальну кількість носіїв струму, а, отже, і електричний опір та провідність даного матеріалу.

Зазначимо, що одним із основних напрямів практичного застосування кристалів PbI₂ є створення на їх основі засобів детектування, в тому числі детекторів іонізуючого випромінювання [1-3]. Як відомо, детекторний матеріал повинен характеризуватися набором певних фізичних параметрів, від яких залежить якість роботи детектора. Значна кількість “заважаючих” електронів і дірок не дозволяє визначати з прийнятною точністю енергію іонізуючих частинок та погіршує швидкодію і співвідношення сигнал-шум детекторної структури. Тому для успішного використання у техніці, зокрема для виготовлення детекторів випромінювання, монокристали PbI₂ повинні характеризуватися високим ступенем чистоти, обумовленим, насамперед, чистотою вихідних компонентів, особливо свинцю.

Вирощування монокристалів PbI₂, зазвичай, здійснюють із попередньо синтезованої сировини або з окремих компонентів свинцю і йоду (прямий синтез), або синтезують сполуку PbI₂ з розчину. При цьому чистота одержаної сировини обумовлена чистотою вихідних компонентів. У першому випадку чистота свинцю становить 99,9 % - 99,99 %, що негативно впливає на процес вирощування, якість і властивості одержаних кристалів. У другому випадку чистота синтезованого PbI₂ визначається чистотою реагентів, що зазвичай теж є низькою. І якщо чистоту компонента I₂ можна легко підвищити, провівши сублимацію (випаровування у присутності йодистого калію), то для підвищення чистоти Pb необхідно використовувати кристалізаційні методи очистки.

Згідно літературних джерел [1, 4-7], численні дослідження науковців для одержання високочистого PbI₂ спрямовані на очистку уже синтезованої сировини PbI₂. Для видалення домішок найчастіше використовують метод зонної плавки (зонна перекристалізація). При цьому для якісної очистки здійснюють 50-100 і більше проходів зони, залежно від рівня чистоти вихідних компонентів. Такий спосіб ускладнює технологічний процес і не завжди забезпечує необхідну чистоту синтезованого матеріалу, оскільки домішки, коефіцієнт розподілу яких близький до одиниці ($K \approx 1$), погано видаляються зонною плавкою. А деякі домішки у такий спосіб видалити неможливо, особливо у випадку, коли синтезують PbI₂ із розчину.

Зонна плавка [8], як метод, базується на різній розчинності домішок у твердій і рідкій фазах.

Домішки, для яких коефіцієнт розподілу $K < 1$, концентруються в розплавленій зоні і разом з нею переміщуються в кінець зливка. Однак, для домішок з $K \geq 1$ цей метод неефективний. Недостатня ефективність зонної плавки для синтезованого PbI₂, певним чином, обумовлена і пониженням розчинності домішок у сполуці на відміну від їх розчинності в окремому компоненті.

Тому, врахувавши недоліки очистки синтезованої сировини PbI₂, у роботі для підвищення ступеня чистоти матеріалу першочергово значну

увагу зосереджено на очистці вихідних компонентів, особливо свинцю. Для проведення ефективної очистки свинцю вибрано метод термічної дистиляції у вакуумі [9]. Метод полягає у використанні склографітового порошку, який проявляє адсорбційні властивості у процесі фільтрації розплаву свинцю. Він особливо ефективний для очистки свинцю від кисневих домішок і їх аніонних комплексів. Пропонованим методом вдається очистити свинець від летких з'єднань до рівня 10^{-7} ат. %, від важких металів до рівня 10^{-6} ат. %.

Використання апарату для рафінування дистиляцією у вакуумі [9], дозволяє здійснити комплексну очистку свинцю в одному процесі: плавку у вакуумі, фільтрацію, адсорбцію і поглинання домішок на границях склографітових і вугільних частинок. Результати хіміко-спектрального аналізу відфільтрованого свинцю показали, що після кожної стадії очистки кількість домішок у середньому зменшується на порядок. Після виконання 3-4 фільтрацій кількість домішок у свинці – поза межами чутливості аналізу незалежно від рівня чистоти вихідного матеріалу.

На відміну від традиційних способів одержання монокристалів PbI_2 , ступінь чистоти яких визначається ефективністю зонної очистки, тобто кількістю проходів зони розплаву, пропонується спосіб обумовлений насамперед чистотою вихідного свинцю. Результатом цього є суттєве скорочення тривалості усього технологічного процесу. Зокрема, тривалість процесу синтезу PbI_2 зменшилась від традиційних 2 - 3 доби до 1 - 3 годин. У порівнянні з відомими методиками чистота вихідного свинцю зросла на 2 - 3 порядки [1]. За величиною питомого електроопору ($10^{11} \dots 7 \times 10^{12} \text{ Ом} \times \text{см}$) вирощені нами монокристали PbI_2 не поступаються монокристалам, які одержані за іншими технологіями ($10^{10} \dots 10^{13} \text{ Ом} \times \text{см}$).

У роботі запропоновано технологічний процес одержання монокристалів PbI_2 розпочати з очищення вихідних компонентів Pb і I_2 , після чого послідовно проводити процеси прямого синтезу і вирощування. Це дозволяє підвищити ефективність усього технологічного процесу і покращити властивості монокристалів PbI_2 .

Список літератури

1. Hui S. Electrical and Y-ray energy spectrum response properties of PbI_2 crystal grown by physical vapor transport / S. Hui, Z. Xinghua, Y. Dingyu, H. Zhiyu, Z. Shifu, Z. Beijun // Journal of semiconductors. – 2012. – V. 33, № 5/053002.
2. Matuchova M. Novel approach to preparation of lead iodide for x-ray detection. / M. Matuchova, O. Prochzkova, K. Zdansky, J. Maixner // J. Cryst. Res. Technol. – 2005. – V. 40. – P. 291-296.
3. Yun M. Investigation of PbI_2 film fabricated by a new sedimentation method as an X-ray conversion material / M. Yun, S. Cho, R. Lee, G. Jang, Y. Kim // Japanese Journal of Applied Physics. – 2010. – V. 49, I. 4. – P. 04180-041804.